

Ratna mornarica - siguran čuvar plavih granica

35. godina Ratne mornarice, pomorstva i brodarstva

Dušan VESIĆ i Ivo FERENCA, Split

Naša mlada mornarica s ribarskim barkama i čamcima odigrala je neprocjenjivu ulogu prilikom oslobođenja našeg Jadrana od okupatora. Riječi o mornarima na »drvenim čamcima ali s čeličnim srcima« vjero simbolišu heroizam naše novostvorene Ratne mornarice

TITO

Dolaskom druga Tita na čelo Komunističke partije Jugoslavije, razbuktava se revolucionarni polet i svijest masa o potrebi borbe protiv fašizma i rušenja postojećeg ugnjetačkog društvenog poretka.

Taj poredak nije htio a ni mogao da se suprotstavi neprijateljskoj agresiji na našu zemlju u aprilu 1941. godine. Trula država je propala, a s njome i njena

Drug Tito u pratnji komandanta Mornarice NOVJ Josipa Černog, obilazi partizanske ratne brodove u Viškoj luci (ljetno 1944.)

Kraljevska vojska i mornarica. Osim nekoliko brodova koji su pribjegli saveznicima, svi ostali trgovački i ratni brodovi postaju plijenom neprijatelja.

Pojedini primjeri otpora i neslaganja sa kapitulacijom, nagovještavali su da se naši narodi neće miriti sa okupacijom. Otpor posade monitora Riječne ratne flotile »Drava« s komandantom Aleksandrom Berićem na čelu i potapanje razarača »Zagreb«, primjeri su patriotizma i spremnosti naših ljudi na najveću žrtvu kad je u pitanju sloboda. Povodom potapanja pomenutog razarača u Boki Kotorskoj, zapisane su Titove riječi priznanja:

»S poštovanjem se sjećamo imena poručnika bojnog broda Spasića i Mašere koji su digli u zrak razarač »Zagreb« da ne bi pao u ruke fašista i potonuli zajedno s brodom«.

Za taj podvig oni su proglašeni narodnim herojima.

DRVOM PROTIV ČELIKA

Narod na obali i otocima, kao uostalom i u svim drugim krajevima naše zemlje, slijedio je glas Komunističke partije: nije se mirio niti je htio priznati kapitulaciju i komadanje Jugoslavije. Narod koji već petnaest vjekova živi na ovoj obali, koji je u svakom stoljeću vodio ratove kao hajduk, uskok, gusar ili graničar, narod koji je ratovao više od tisuću godina sa Venecijom i blizu šest stotina godina s Turcima, krenuo je pod vodstvom KPJ i druga Tita u partizanski narodnooslobodilački rat i revoluciju.

Pod vrlo teškim uvjetima na obali i otocima organizira se prebacivanje boraca i kurira, političkih radnika, hrane i oružja — ribarskim čamcima. Izvode se i prve organizirane akcije protiv okupatora.

Crnogorski partizani u julskom ustanku napadaju vatrom s obale dva talijanska broda kod Petrovca na moru. Tom prilikom poginulo je 12 a ranjeno 13 Talijana.

U augustu i narednim mjesecima splitska luka i brodogradilište odjekuju od diverzija: gore parobrodi »Niko Matković« i »Palermo«; leti u zrak kotao na minopolagaču »Vergada«; eksplodiraju bombe na minonoscu »Liso«; vrse se sabotaze na razaraču »Spalato«, minolovcu »Unie«, matičnom brodu »Zmaj«, u skladištima, radionicama i na drugim objektima.

Na sušačkoj Delti danima gori veliko skladište drvene građe koje je zapalila grupa skojevaca i članova Partije; u Boki Kotorskoj akcijom komunista uništena je barutana sa 1.600 tona municije.

Početkom 1942. godine biokovski partizani zarobljavaju talijanski motorni jedrenjak »Merkur« sa 105 tona hrane. Nekoliko mjeseci kasnije potapaju i dva glibodera na ušću Neretve, a pred Živogošćem i parobrod »Ica«.

Partizani šibenskog područja otimaju mine iz morskih dubina pod teškim okolnostima. Golim rukama jedna grupa partizanskih минера izvadila je u području Kornata više od stotinu mina, čiji se eksploziv koristio za diverzije u Dalmaciji, Lici i zapadnoj Bosni.

Grupa uhapšenika sa otoka Iža na putu za zadarski zatvor, goloruka razoružava talijansku posadu broda »Sofija« i oružanu pratnju, te sa 250 mladića i djevojaka odlazi istim brodom u partizane.

RADANJE TITOVE MORNARICE

Sva ta dejstva na Jadranu 1941. a naročito 1942. godine uvjetovala su potrebu za formiranjem mornaričke komande, koja bi širila, objedinjavala, usmjeravala i rukovodila otporom i borbom na moru.

Tako je u Vrhovni štab bila pozvana i jedna grupa drugova sa Biokova, koja je trebala upoznati najviše vojno i partijsko rukovodstvo sa dotadašnjim akcijama naših boraca na Jadranu, kao i o daljnim mogućnostima razvitka partizanskog rata na moru, do tada jedinstvenim oblikom ratovanja u historiji pomorstva. Drug Tito je tom prilikom vodio razgovore sa Velimrom Škorpikom o osnivanju partizanske mornarice.

Osamnaestog decembra 1942. godine Vrhovni štab NOV i POJ naredio je da se pri Štabu 4. operativne zone formira Sekcija za Ratnu mornaricu, sa zadatkom da još šire okuplja narod u borbu protiv okupatora i da što prije dođe do manjih brodova, kako bi se što snažnije razvila dejstva mornaričkih jedinica na moru.

Odluka druga Tita o formiranju Sekcije za Ratnu mornaricu, značila je veliki podstrek u tom pravcu. Sjećajući se tih dana, maršal Tito je napisao 1952. godine, između ostalog i sljedeće:

»Naša ratna mornarica kao i čitava naša armija rađala se u mukama krvavog rata, rađala se iz krvi naših boraca u danima velike tragedije naših naroda. Ona nije išla u borbu gotovim brodovima, jer tih nije ni bilo: bili su samo goloruki ljudi. A to je jedan od onih elemenata koji čine besprimjernom našu oslobođilačku revolucionarnu borbu... Nije bilo brodova, ni oružja, ni arsenala, ni škola za pomorske kadrove. Bili su samo ljudi u Dalmaciji, spremni da se bore na moru protiv okupatora bilo čime i na čemu god.«

Nekoliko dana nakon formiranja Sekcije za Ratnu mornaricu, u Podgori je osnovan i Prvi mornarički odred sa blizu 150 boraca. Mornari-partizani odmah napadaju talijanske konvoje i zapljenuju više brodova.

Rat na moru ušao je u novu fazu.

Kapitulacijom Italije i oslobođanjem skoro cijele obale i većine otoka, stvorena je materijalna i teritorijalna osnova za formiranje krupnih mornaričkih jedinica. Naredbom Vrhovnog komandanta od 18. oktobra 1943. formiran je Štab Mornarice NOVJ, kome su postavljeni zadaci da objedinjava vođenje uspješnog rata na moru; da organizira obranu otoka i osiguranje plovidbe, naročito između Podgore i Visa, te južne Italije, radi snabdijevanja i evakuacije ranjenika; da napada na neprijateljev pomorski saobraćaj, itd.

HISTORIJSKA ODLUKA

Prodorom nadmoćnih njemačkih snaga nakon kapitulacije Italije u cilju zauzimanja jadranske obale, došla je u pitanje sudbina ne samo stanovništva, nego i partizanske mornarice. U toj situaciji naše najviše komande razmišljale su da li napustiti ili uporno braniti otoke, a posebno Vis. Sudbina otoka Visa bila je sada u rukama Vrhovnog štaba. Maršal Tito je našao pravo rješenje. Njegova depeša koja je 20. januara 1944. godine prispjela na Vis, glasila je:

»Odobravamo tri brigade za odbranu. Utvrdite ostrvo. Postavite prepreke i mine. Tražite pomoć od saveznika u artiljeriji, tenkovima i protivavionskim sredstvima. Uspostavite vezu sa saveznicima da vas u najodlučnijim momentima odbrane avijacijom i mornaricom, a u slučaju nužde — evakuirati.«

Vrhovni komandant je odobrio tri brigade, koliko je Operativni štab i tražio za odsudnu obranu, ali nije dozvolio da Vis bude grobnica za sve njih, ako neprijatelj napadne jakim snagama, a saveznička pomoć ne stigne. Dozvolio je i eventualnu evakuaciju ovog značajnog otoka.

Na otok Vis koji je ne samo obranjen, nego je narednih mjeseci postao važno središte naših vojnih i političkih zbivanja, centar za vezu sa saveznicima i baza za ofenzivne prepade na neprijateljeve garnizone, brodove i pomorske komunikacije — stigao je 7. juna maršal Tito sa svojim suradnicima.

Prilikom višemjesečnog boravka na otoku, maršal Tito je posjetio pojedine ratne brodove, partizansko brodograđilište, Štab mornarice, aerodrom i druge objekte. U viškoj luci pred postrojenim jedinicama održao

je 12. septembra 1944. svoj poznati govor u kome je izrekao vjekovnu težnju naših naroda: »Tuđe nećemo, a svoje ne damo!«.

ČETIRI NA JEDNOGA

Kada je Štab Mornarice obaviješten o prepadu Nijemaca na otoke, uputio je naoružani brod NB—8 »Kornat« na Dugi otok. Brod je 31. maja 1944. uveče isplovio iz viške luke i bez posebnih događaja na putu, prispio 1. juna na određište. Međutim, iste noći, grupa naših nenaoružanih brodova, koja je prevozila ljudstvo i materijal sa Kornatskih otoka prema Visu, upala je u njemačku zasjedu. Nijemci su se tom prilikom domogli i naših signala za legitimiranje. Sve to nije bilo poznato ni Štabu Mornarice ni »Kornatu«, koji je u kasno veče isplovio sa Dugog otoka prema Visu.

Oko jedan i po sat poslije pola noći, »Kornat« se nalazio desetak milja južno od otočića Blitvenice. Komandant se već spremao da u brodski dnevnik upiše novi datum — 2. jun i primjedbu da zadatak teče u najboljem redu. Vidljivost je bila veoma dobra...

— Pramčani desno... dva nepoznata objekta! — javio je iznenada osmatrač.

Posadi NB—8 (naoružani brod) zahvaljujući dobroj vidljivosti nije bilo teško da već na udaljenosti od 2—3 milje otkrije dva torpedna čamca koji su se jasno ocrtavali prema mjeseci. Komandant broda Josip Dundov bio je uvjeren da su u pitanju britanski brodovi, pa da ne bi opet došlo do nesporazuma kao jednom ranije, naredio je da se daje signal raspoznavanja.

Umjesto odgovora, rafal svijetlećih metaka poletio je preko »Kornata«. Posada nije ništa posumnjala jer su upravo tako postupali i saveznički torpedni čamci. »Kornat« je, ipak, ponovio signal raspoznavanja.

— Daj doglasilo! — naredio je komandant Dundov, kad su se nepoznati brodovi približili na stotinjak metara.

Odmah se zatim u noći razlegao glas:

— Jugoslav partizans!

— Jugoslav partizans! — ponovio je Dundov i u isto vrijeme naredio da se ponovi pozivni signal.

— O kej! — odgovorio mu je neko sa bližeg torpednog čamca vozeći u susret našem naoružanom brodu.

— Englezi su... Vjerovatno žele da nešto saopće! — zaključio je Josip Dundov.

»Kornat« je smanjio brzinu, a posada sakupljena na palubi, napustila je borbena mjesta da ne bi uvrijedila »saveznike«. Uostalom, ko je na brodu mogao slutiti da su se Nijemci protekle noći domogli naših signala za legitimiranje.

Neprijatelj je u tom trenutku bio na pragu izvanrednog uspjeha. Jer, prirediti protivniku gore iznenađenje od ovog, teško se moglo i zamisliti.

Njemački torpedni čamac »S—155« približio se krmi »Kornata« na pedesetak metara, a »S—156«, na kojem se nalazio i komandant flotile, kapetan korvete Trumer, pristao je uz desni bok našeg broda. Jedan od mornara sa njemačkog torpednog čamca bacio je vezaljku koju je poslužilac pramčane »brede« na »Kornatu« prihvatio i omotao nekoliko puta oko blitve. Drugi Nijemac privukao je čakljom torpedni čamac sasvim uz bok »Kornata«. Njemački mornar skočio je na palubu našeg naoružanog broda, dohvatio mitraljez na desnom boku i uperio ga prema komandnom mostu.

— Alca le mani! — viknuli su Nijemci posadi »Kornata« na talijanskom jeziku da dignu ruke uvis. Cijevi mitraljeza i automati bili su okrenuti prema posadi sakupljenoj na palubi.

Mornari sa »Kornata« bili su potpuno iznenađeni. »Englezi« su nekoliko puta oštro naredivali, trenutno beznačajnoj posadi, da se prekrcna na njihov brod.

— Druže komandante, ovo nisu Englezi! — uzviknuo je istovremeno jedan mornar koji je stajao iza komandnog mosta.

Sve se zbilo veoma brzo. Vremena za razmišljanje nije bilo... Odlučivali su izvanredni refleksi, hrabrost i snalažljivost.

— Izišao sam iz kormilarnice — priča Josip Dundov — primakao se onome što je stajao za mitraljezom. Na njegovoj mornarskoj bluzi primijetio sam njemačkog »orla«. Dok je taj nešto mrmeljao što ja nisam razumio, šćepao sam ga za grudi i snažno odgurno od mitraljeza. Jedan od mojih boraca u tren oka je dograbio prazan municijski sanduk i raspalio Nijemca tako snažno po glavi, da se ovaj onesviješćen sručio na palubu.

— Nijemci! Brod na borbu! — povikao je Dundov i potrčao na komandni most da bi motor uputio svom snagom naprijed.

»Kornat« se u snažnoj kretnji oslobodio pramčanog konopa, dok je čaklja kojom je njemački mornar privlačio svoj čamac, pala u more.

Takvom odvažnosti partizana Nijemci se nisu mogli nadati. Sada su oni u izvjesnom smislu bili iznenađeni, ali su ipak brzo otvorili vatru iz mitraljeza i automata i ranili devet članova posade »Kornata« od kojih dvojicu teže. Ovo je bio ozbiljan udarac za naš brod zbog toga što je cjelokupna posada krmenog topa kalibra 40 mm bila izbačena iz stroja, izuzev nišandžije. Ali, za partizane bezizlaznih situacija nema!

Naoružani brod »Kornat« je i dalje vozio naprijed, udaljavajući se od neprijatelja. Oružja su se latili ostali mornari — motoristi, signalisti i kormilar i otvorili vatru na njemačke torpedne čamce, u to vrijeme već na rastojanju blizu 200 m. Punih dvadeset minuta vodila se žestoka borba na razdaljini približno 1000 m, jer su se brodovi stalnim manevriranjem čas udaljavali, a čas približavali jedni drugim.

— Kakvo je stanje ranjenih drugova? — zanimao se u međuvremenu komandant Dundov.

— Franjo je ranjen u stopalo! Nišandžija na lijevom krmenom mitraljezu, Vlado Rakvin, ranjen je teže na više mjesta po tijelu, Šime Grubelić isto tako...

Tako se odlučnom intervencijom i snalažljivošću Dundova i neustrašivim držanjem njegove posade stanje na bojištu iz temelja izmijenilo. Nijemcima sada nije preostalo ništa drugo nego da učine sve, kako bi ponovo zadobili plijen koji su malo prije već imali u rukama.

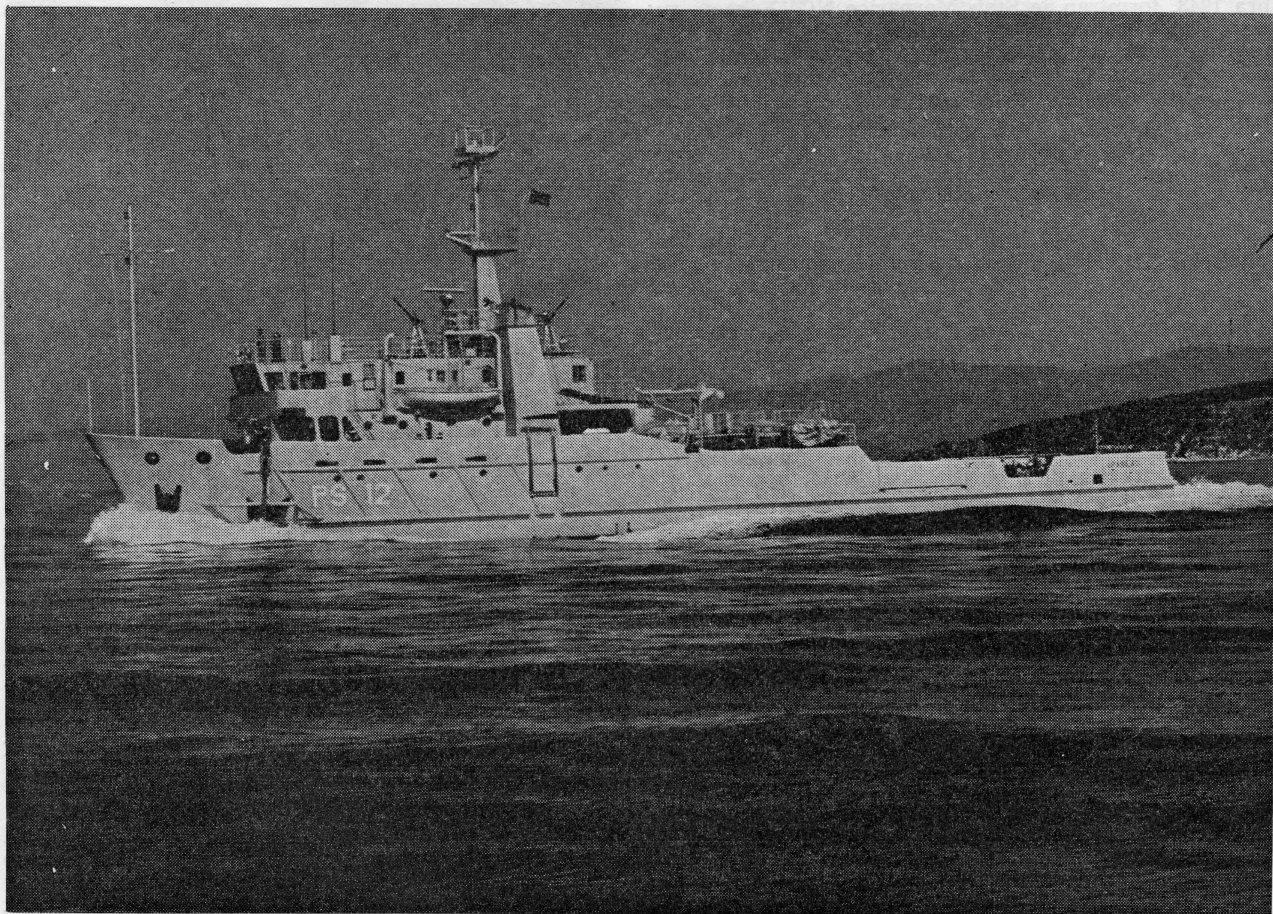
U 2 sata i 15 minuta prvoj grupi priključila se i druga grupa torpednih čamaca. Sada su četiri broda ponovo krenula u napad na naš NB—8. Oslabljena posada »Kornata« uporno je odgovarala vatrom iz svih oružja. Bili su to najteži trenuci, jer se trebalo boriti do posljednje kapi krvi ili doživjeti potpunu katastrofu.

»Kornat« je dijelio vatru na sva četiri cilja izmjenično, tukući uvijek onaj neprijateljski brod koji je trenutno bio najopasniji. Štektanje mitraljeza i odjeci lakih topova parali su noćnu junsku tišinu. Vatra nije prestajala sve do 3 sata i 15 minuta. »Kornat« je kroz to vrijeme uspješno odolijevao njemačkim torpednim čamcima uporno vozeći cik-cak kursevima prema otoku Visu. U toku borbe brod je više puta pogoden, no bez većih posljedica.

Neočekivano, ali svakako zbog težih oštećenja na brodskim motorima, te zbog dva manja požara, neprijateljevi torpedni čamci su se povukli sa mjesta sukoba i nestali u noći.

S rupama po brodskoj oplati i jednim zarobljenim Nijemcem, »Kornat« je u 7 sati i 30 minuta uplovio u višku luku.

Okršaj kod Blitvenice, najdramatičniji sukob tokom partizanske aktivnosti na Jadranu završio se i po izvještajima Nijemaca pobjedom našeg »Kornata«.

Novi pomoćni brod »Spasilac«, namijenjen spasavanju na moru predstavlja vrhunski objekt suvremene ratne tehnike. Izgrađen u našem brodogradilištu rukama naših projektanata i majstora.

DOPRINOS POBJEDI

U ofenzivi za oslobođenje Dalmacije i jadranske obale u završnim operacijama za konačno oslobođenje Kvarnerskog područja, Istre i Slovenskog primorja, Mornarica sadejstvuje 4. armiji brojnim prevoženjima, napadima na neprijateljev saobraćaj, uklanjanjem mina, desantima na otoke u sjevernom Jadranu i na Istru, završavajući svoj slavni ratni put uplovljenjem patrolnog čamca PC-8 »Udarnika« u Trst, koji je bio i prvi brod antihitlerovske koalicije koji je uplovio u tu luku.

Naša Ratna mornarica izvršila je samostalno ili u sadejstvu sa jedinicama NOV i POJ, 95 napada na neprijateljev pomorski saobraćaj; od toga su 30 napada izvršili naoružani brodovi, a 65 jedinice mornaričke pješadije ili obalske artiljerije sa otoka i obale. Izvršeno je 6 značajnijih diverzija, 29 diverzionih i desantnih prepada i taktičkih desanata, 38 protivdesantnih akcija i 5 krupnih operativno-taktičkih desanata.

U svim tim borbama jedinice Ratne mornarice su potopile, oštetile ili zaplijenile 132 njemačka ili talijanska ratna i pomoćna broda, a u dsantnim operacijama, uništeno je ili zarobljeno više od 8.000 talijanskih, njemačkih i kvislinških mornara i vojnika, podoficira i oficira. Na području srednjedalmatinskih otoka samo u deset mjeseci 1944. godine bilo je ubijeno ili zarobljeno 4.280 Nijemaca. Naša Mornarica je u tim borbama izgubila 27 brodova i oko 1.700 boraca i starješina. Mornarica NOVJ mnogo je pridonijela savezničkoj pobjedi. Sastavljena od ribarskih i u borbi otehtih brodova od neprijatelja, vezivala je za sebe tokom rata oko 130 talijanskih i 150 njemačkih ratnih brodova. Ta partizanska mornarica potopila je čak 8 puta više neprijateljskih brodova nego što je iznosila njena cjelokupna tonaža.

SUVREMENA FLOTA

Naša brodogradilišta koja su imala stoljetnu tradiciju u gradnji drvenih brodova, bila su još porušena i tehnički zaostala, kada se krenulo u izgradnju prvih serija brodova za Ratnu mornaricu. Prvi brodovi bili su minolovci, u to poratno vrijeme i najneophodniji. Zatim je izgrađeno oko osamdesetak torpednih čamaca, snabdjevenih torpedima iz domaćih fabrika. U tim godinama je potpuno obnovljen školski brod »Jadranc«, izgrađen razarač »Učka« i prvi patrolni brodovi, pa brodovi za prijevoz trupa, tenkova i mina, vodonosci, tankeri, remorkeri, itd. Kasnije je završena i izgradnja razarača »Split«. Na rijekama su se pojavili naši novi oklopni čamci, minolovci i desantni brodovi.

Sa izgradnjom razarača »Split« i rekonstrukcijom razarača »Kotor« i »Pula«, kao i izgradnjom novih serija najsuvremenijih podmornica na klasični pogon, završena je važna etapa u izgradnji naše Ratne mornarice.

Svojim neposrednim poznavanjem Mornarice, njenih problema i potreba, drug Tito dalekovidno usmjerava vojno pomorstvo na kurs stalne modernizacije i usavršavanja.

Ulaskom novih brodova u stroj sredinom šezdesetih godina, započela je nova faza razvoja. Nove podmornice tipa »Heroj« i »Sutjeska«, raketni i torpedni čamci, raketne topovnjače, desantni čamci i drugi brodovi, opremljeni najsuvremenijim oružjem, elektronikom i automatizacijom, umnogostručili su ubojnu sposobnost naše obalne i snagu na moru.

Nova oružja, elektronika i automatika koja je programirana da sama otkriva cilj, izabire najveći objekat, proučava elemente i prenosi ih na oružja, a ona zatim nastavljaju sama da »misle« — zaista predstavljaju suštinsku promjenu u taktici ratovanja na moru. Mali, brzi brodovi naoružani ovakvom tehnikom, za avijaciju nedostižni u podzemnim skloništim, a na moru vrlo pokretljivi točkasti ciljevi, nazvani su ne bez razloga udarnom pesnicom naše obrane na moru.

Naša Ratna mornarica uvrstila je 1976. godine u svoj flotni sastav i prvi brod od stakloplastike. To

je desantni jurišni čamac, prvenac planirane serije. Posebno dostignuće naših instituta i brodogradilišta, jesu naše nove raketne topovnjače.

Sveukupnoj modernizaciji uveliko doprinose instituti Ratne mornarice: Brodarski, Hidrografski, Institut za pomorsku medicinu, kao i stručni timovi inženjera, tehničara i radnika — projektanata i tvoraca torpednog, minskog, protivminskog, diverzantskog i protivdiverzantskog oružja.

Uvođenjem nove tehnike prešlo se na novi sistem i u školstvu i u obuci.

RATNA RIJEČNA FLOTILA

Naša Ratna riječna flotila kao dio Ratne mornarice za borbena dejstva na unutrašnjim plovnim putevima danas raspolaže suvremenim brodovima izgrađenim i opremljenim u domaćim brodogradilištima.

Naš najnoviji riječni minolovac »Neštin« (ime je dobio po istoimenom sremskom selu koje je dalo mnogo partizana, među ostalim i Prvoj mornaričkoj četi na Dunavu) koji je stupio u stroj 1976. i minolovac »Mojtajnica« u 1977. godini, značajna su dostignuća naših projektanata i brodogradilišnih majstora na našim rijekama.

Da su brodogradilišta na Dunavu i Savi zaista vrhunski stručnjaci, svjedoči i brod »Spasilac«, isporučena našoj Ratnoj mornarici protekle godine. Za ovaj brod, namijenjen spasavanju na moru, u prvom redu podmornica, sigurno se može reći da predstavlja vrhunski objekt suvremene ratne tehnike. Brod je opremljen raznovrsnom elektronikom, internom televizijom, rekompresionim komorama, aparatima za spasavanje na velikim dubinama, itd.

Bogato ratno iskustvo Riječne ratne flotile služi i danas u koncepciji općenarodne obrane kao polazište u razvijanju i pripremi svih struktura riječne privrede i teritorijalne komponente za borbu sa svakim agresorom na unutrašnjim plovnim putevima.

PUTEVIMA MIRA

Imao sam prilike da posmatram na »Galeb« rad i službu pripadnika naših pomorskih snaga i mogao sam, na svoje najveće zadovoljstvo, utvrditi da je taj rad bio besprijekoran i da se zaista možemo ponositi visokim kvalitetom naše Ratne mornarice

TITO

Predsjednik Tito pored ranijih započinje 1953. godine i brodovima Ratne mornarice svoja putovanja u misije mira, aktivne miroljubive koegzistencije i razvoja politike nesvrstavanja. Od tada je drug Tito kroz 14 putovanja posjetio 18 zemalja na 3 kontinenta, od kojih neke i više puta. U isto vrijeme bio je na »Galebu« domaćin šefovima 9 prijateljskih zemalja prilikom njihovih službenih posjeta Jugoslaviji. »Galeb« je brod kojim je predsjednik Tito prešao 85.000 milja (157.420 km) i na njemu proveo 479 dana. Generacije posade »Galeba« zabilježile su u svojim sjećanjima nezaboravne susrete sa drugom Titom, počev od puta u London (1953), pa sve do njegovog boravka na »Galebu« u Kolombu (1976).

Na svim putovanjima posade naših brodova redovno su ispoljavale visoku svijest i odgovornost, izdržljivost i stručnu spremnost u izvršavanju zadataka, koje im je pövjerio naš narod i Savez komunista. Izvršena putovanja, pored ostalog, pokazala su visoku stručnu sposobnost naših brodogradilišta i remontnih zavoda koja su gradila odnosno pripremala za put ratne i trgovačke brodove.

»Galeba« su ranijih godina pratili eskortni razarači »Triglav«, »Biokovo«, »Durmitor« i »Učka«, a poslije razarači »Split« »Kotor« i »Pula« i brodovi trgovačke mornarice: »Avala«, »Dinara«, »Lovćen« i »Romanija«.

Za dostojanstveno držanje, primjeran rad i zalaganje u obavljanju povjerenih im zadataka, Vrhovni komandant je redovno odavao visoka priznanja posadama brodova koji su učestvovali u njegovoj pratnji, a time i Ratnoj i trgovačkoj mornarici u cjelini.

Prilikom boravka brodova združenog odreda u lukama prijateljskih zemalja, narod je srdačno dočekivao i ispraćao naše mornare i starješine. Preko brojnih priredbi, sportskih susreta, izleta i posjeta, oni su upoznali dio života i običaje naroda i doprinijeli produblivanju prijateljskih odnosa.

Postoje još i danas brodovi iz daleke prošlosti. Izvučeni već davno na kopno pred zgradom kakvog velikog pomorskog muzeja ili vezani u luci. Oni više ne brazdaju more, ali podsjećaju mlade na dane širenja određene imperije ili na dane praskozorja socijalističke revolucije. Jednog dana će i »Galeb« ili možda njegov komandni most postati naročit dokument jedne osobene epohe Jugoslavije i ne samo Jugoslavije. On, taj most, bit će obavijen zlatno-mjedenim pločicama i stajat će, možda, negdje na ulazu u Vojno-pomorski muzej ili Akademiju, i govorit će budućim generacijama mladih mornaričkih starješina ili radoznalim posjetilocima: Na ovom mostu ucrtan je bio na karti svih zemaljskih meridijana kurs u novi i nesvrstani — čovjeka dostojan život.

BRODOVI DONOSE VODU I SVJETLO

Oduvijek su naši otoci i pojedini predjeli uz obalu oskudijevali pitkom vodom u žarkim ljetnim mjesecima. Stanovnici su nekada čekali u dugim redovima svako jutro pred mjesnim cisternama da im se do dijeli kanta—dvije potrebne vode za piće. Kada je Ratna

mornarica izgradila vodonosce imala je u vidu ovu oskudicu u vodi i ti brodovi su stavljeni u službu naroda.

Tisuću i tisuću tona pitke vode prenosili su naši vodonosci svake godine u ljetnim mjesecima na žedne otoke. Mada otoci imaju sve veće potrebe za vodom bilo radi turizma, druge privrede ili naprosto zbog sve većeg porasta standarda, na sreću, ovi se brodovi sve manje vide u otočkim lukama, jer se i otoci sve više povezuju podmorskim cjevovodima sa vodovodnom mrežom na obali, ili gdje to nije moguće, ulažu se znatna sredstva da se pronađu izvori pitke vode.

Bilo je godina kada posade vodonosaca nisu znale za pravi odmor, kada se brodski motori, takoreći, nisu gasili. Čim bi napunili svoje tankove pitkom vodom u lukama koje napajaju izdašni prirodni izvori, vodonosci bi hitali u bezvodna mjesta na otocima.

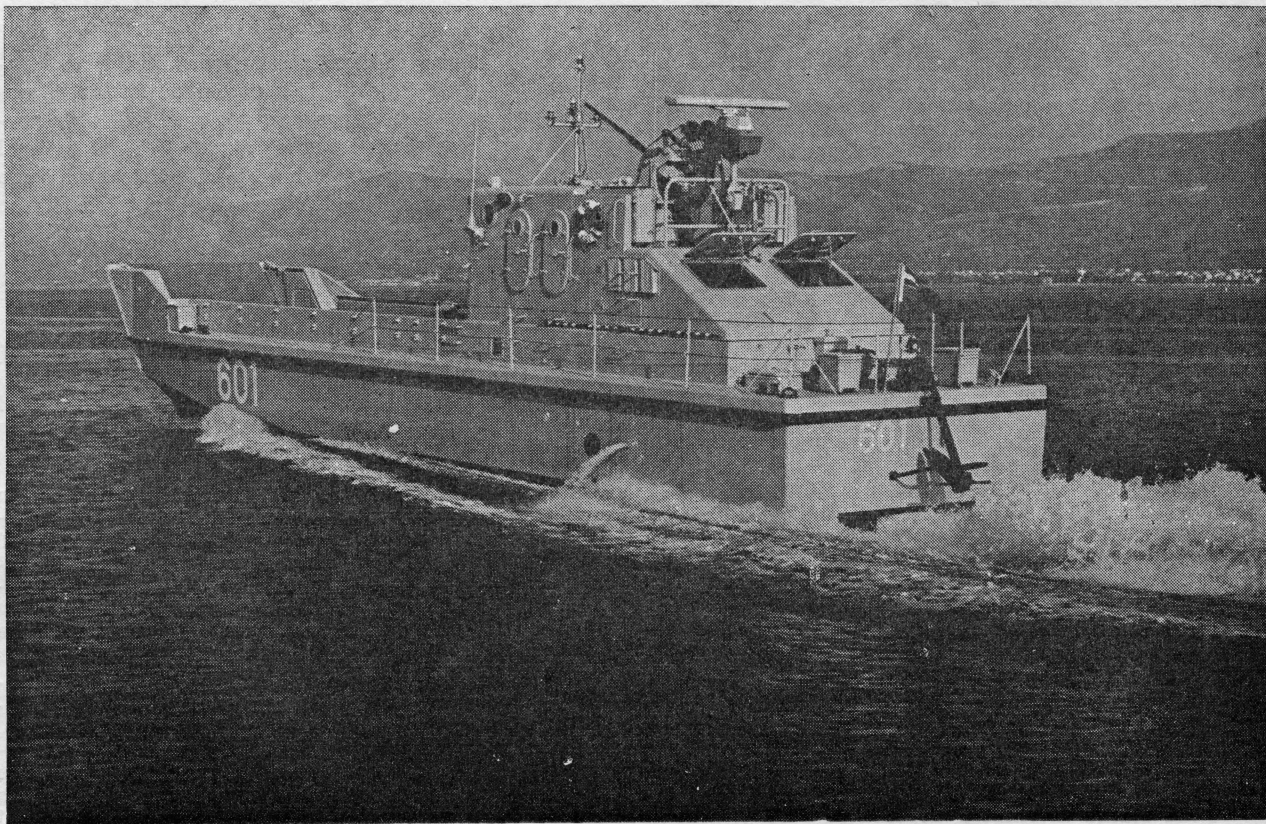
Mornari i starješine spremno se odazivaju na svaku pojavu vatrene stihije. U pojedinim akcijama gašenja požara većih ramjera znalo bi se naći na poprištu po nekoliko hiljada mornara, vojnika i starješina, zajedno sa vatrogasnim jedinicama i narodom.

U elektrifikaciji pojedinih otoka Ratna mornarica je pružala i pruža veliku pomoć. Mornarica je pripremala snimke morskog dna, brodove koji će polagati kablove, ljude koji će obavljati taj teški i precizan posao. Ostalo je zapisano da su u jeku najveće akcije za elektrificiranje ovog dijela naše domovine ekipe Ratne mornarice postavile 269 km električne mreže na otocima.

U ovoj jubilarnoj godišnjici Ratne mornarice pripadnici Vojnopomorske oblasti nastavljaju izgradnjom cesta, vodovoda i drugih objekata na mnogim otocima i obali.

BUDNI GRANIČARI

Naši graničari na moru zajedno sa narodom čuvaju nepovredivost granice i suverenitet našeg mora. Poznato je da je naša pomorska granica često izložena brojnim nasrtajima stranih agenata, krijumčara, kradljivaca morskog blaga i drugih prestupnika. Posljednjih godina uhvaćeno je više od 1.000 stranih ribar-

Desantni jurišni čamac, prvenac planirane serije brodova od stakloplastike

skih brodova, krijumčarskih glisera i jahti, zatečenih u bespravnom ribarenju, švercu i pljačkanju potonulih galija u našem teritorijalnom moru.

S brodovima opremljenim motorima koji razvijaju vrlo velike brzine, suvremenim radarima i ostalim navigacijskim sredstvima (neuobičajenim za naoko skromne ribarice ili turističke jahte) ili opremom za podvodno ronjenje, kompresorima, bušilicama, dinamičkom, podvodnim puškama, uređajima za ultrazvučno izvidanje dna, sredstvima za vezu, a ponekad i vatretnim oružjem, ti »nainvi« moreplovci, »poklonici« turizma i »marljivi« ribari podjednako su vješti i u zanatu vojnih obavještajaca ili pljačkaša davno potonulih brodova čiji teret predstavlja arheološko blago neprocjenjive materijalne i umjetničke vrijednosti.

Pomorski graničari su često u situaciji u kojoj moraju dokazivati svoju hrabrost, hladnokrvnost i smisao za brzo procjenjivanje situacije i donošenje odluke. Komandanti patrolnih graničnih čamaca imaju u tome izuzetnu odgovornost — oni zastupaju zakon, vlast, državu, međunarodno pravo i to, po pravilu bez mogućnosti konsultacije pretpostavljenih. Valja znati da je malo koji prestupnik većeg »kalibra« zatečen na djelu spreman zaustaviti svoj brod i priznati da je napravio prekršaj. Mnogi od njih oglašuju se o poziv dok ne bace u more inkrimirani teret, ulovljenu ribu, duhan i cigarete, ostavljaju mreže u moru i pouzdavajući se u svoje brze motore i noć, bježe prema svojim obalama. A kada bivaju zaustavljeni pokušavaju raznim smicalicama i drskošću prevariti graničare. Nerijetko se događalo da su se prestupnici pokušavali suprotstaviti našim graničarima: pesnicom, nožem, vatretnim oružjem ili namjerom da sudarom u brznoj vožnji potope naš patrolni čamac.

OPĆENARODNA OBRANA NA JADRANU

Sve što je učinjeno za razvoj i modernizaciju Ratne mornarice, snažno je doprinijelo i jačanju sistema općenarodne obrane na Jadranskom moru. Naši ratni brodovi samo su jedna komponenta te obrane. Njoj valja pribrojiti obalsku obranu sa svojom mornaričko-desantnom pješadijom, artiljerijom, raketama, mrežom radarskih stanica, avijacijom, diverzantskim i protivdiverzantskim jedinicama, a posebno pomorsko-teritorijalne jedinice — što sve čini masovnu bazu općenarodnog obrambenog sistema. Osposobljavanje i uvježbavanje cjelokupnog stanovništva za uspješnu borbu protiv svakog agresora, najsnažniji je bedem naše obrane.

Povezanost pripadnika RM sa narodom, posebno u primorskom kraju, duboko je usađena još od ratnih dana, bilo da je riječ o obnovi, elektrifikaciji otoka, polaganju kablova, izgradnji vodovoda i drugih objekata ili o doturu vode, gašenju požara, spasavanju ljudi u elementarnim nesrećama. Našoj privredi svake

godine vraćaju se iz Ratne mornarice tisuće kvalificiranih radnika sa izučenim zanatima. Brojke govore da je poslije rata u Mornarici steklo kvalifikacije oko 60.000 mladića, među kojima oko 15.000 motorista, 5.000 električara, više od 3.000 radio-telegrafista, itd.

Na našoj obali ima blizu 50.000 sportskih i ribarskih čamaca, svako veće mjesto ima klubove pomorskih ronilaca, izviđača, radio-tehničara, streljačke družine, motonautičara, kao i pomorsko-teritorijalne jedinice za raznovrsne ratne zadatke. Iz njih će, ako ustreba, niknuti grupe, odredi, flotile i druge pomorske jedinice naoružane specijalnim oružjem velike vatrene moći.

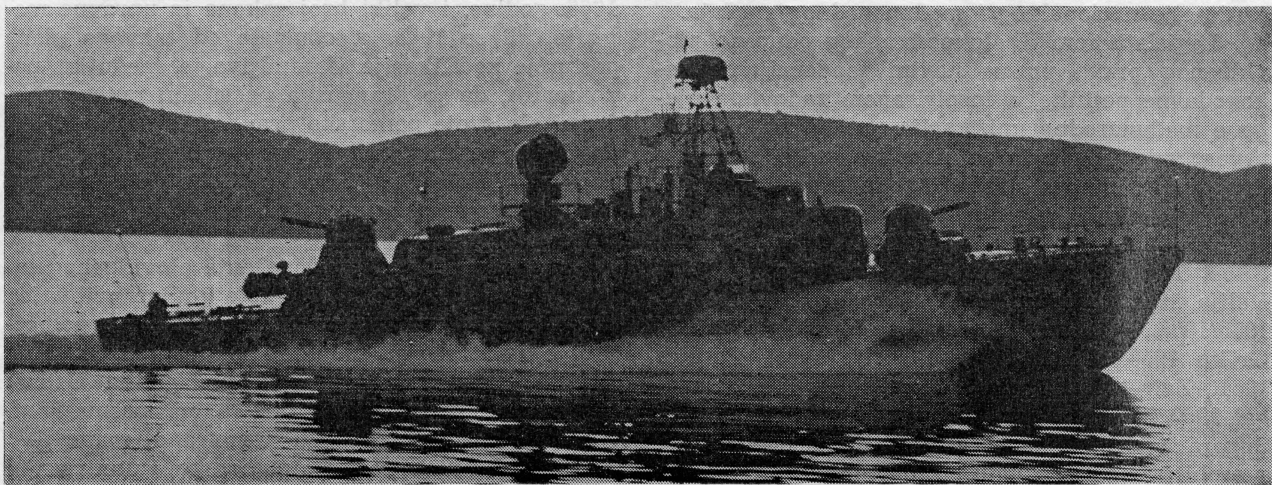
U proteklom ratu strahovito smo iznenadili neprijatelja i na moru. Niko od fašističkih admirala nije računao na partizansko ratovanje na moru ili da će naš čovjek pod zastavom Partije imati hrabrosti da se suprotstavi, takoreći goloruk, neuporedivo tehnički i brojčano nadmoćnijim mornaricama okupatora. A upravo na toj borbenosti, hrabrosti, odlučnosti i snalažljivosti našeg čovjeka, njegovoj sposobnosti da brani svoju socijalističku samoupravnu i nesvrstanu domovinu, zasniva se i organizacija, formacija, naoružanje, zadaci odnosno koncepcija općenarodne obrane, iznenađenje i poraz koji bi ponovno čekao svakog agresora.

»PODGORA 72«

U posljednjoj velikoj vježbi »Podgora 72« u kojoj su Ratna mornarica, dijelovi Ratnog vazduhoplovstva i kopnenih snaga, Teritorijalne obrane i Civilne zaštite, zajedno sa organima vlasti, društveno-političkim organizacijama i stanovništvom nekih otoka i dijelova obale položili ispit vojničke spremnosti, političke zrelosti i duboko usađene međusobne povezanosti naroda i armije, pred Vrhovnim komandantom maršalom Titom. U toj vježbi posebno su došli do izražaja raznovrsne mogućnosti otpora naroda na privremeno okupiranom području, kao i brza preorijentacija svih privrednih i društvenih struktura na ratni kolosijek.

Ocjenjujući rezultate »Podgore« 72 maršal Tito je rekao slijedeće:

»Mislim da je ova vježba pokazala veliku odbranbenu snagu koja se ne sastoji samo u plovnim jedinicama naše Ratne mornarice, u avijaciji i naoružanju operative armije. Ta snaga je u prvom redu u srcima, u mislima i svijesti naših ljudi... Ovdje je narod pokazao protivniku šta sve može učiniti za uspješnu odbranu. Taj duh i svijest da svi moramo da branimo našu zemlju duboko su se usadili u srž naših ljudi — i odraslih i djece. I to je naš veliki odbranbeni potencijal... Mi moramo uvijek biti spremni da branimo našu zemlju i, svakako, ovu našu najdužu, pomorsku granicu... Moramo, dakle, odbranu naše zemlje učiniti takvom da niko od agresora ne može računati na uspjeh.«

Na flotnoj listi naše Ratne mornarice nalaze se najsuvremeni torpedni čamci, kao što je ovaj prikazan na slici.